

U

ประเด็นที่น่าพิจารณาเกี่ยวกับการเข้ารับมรดก
แทนที่ทายาทที่ถูกกำจัดก่อนเจ้ามรดก
ถึงแก่ความตายกับการสืบมรดกแทนที่ทายาท
ที่ถูกกำจัดหลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

Interesting Issues Relating to the Succession in
Lien of the Heirs Disinherited by the *de cuius*
before the Death of the *de cuius* and the
Succession in Lien of the Heirs Excluded from
the Succession after the Death of the *de cuius*

: พงษ์ธร สำราญ

: อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

: E-mail: psomran@hotmail.com

บทคัดย่อ

เมื่อผู้ใดตายมรดกของผู้นั้นย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” หรือทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรมที่เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม” แล้วแต่กรณี แต่ถ้าทายาทเหล่านั้น ประพฤติตนไปในทางที่ไม่เหมาะสมต่อเจ้ามรดกและยังมีสิทธิได้รับมรดกได้อีกดูจะไม่เป็นธรรมกฎหมาย จึงมีบทบัญญัติที่จะทำให้ทายาทเหล่านั้นเสียสิทธิในการรับมรดก โดยผลของกฎหมายที่เนื่องมาจาก ตัวทายาทเองประพฤติไปในทางที่ไม่เหมาะสมต่อเจ้ามรดก โดยการถูกกำจัดมิให้รับมรดก ซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก หรือการถูกกำจัดมิให้รับมรดก ฐานเป็นผู้ไม่สมควร การถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้น มิได้ทั้งการถูกกำจัดก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

หรือการถูกกําจัด หลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตายแล้วก็ได้ ถ้าการถูกกําจัดมิให้รับมรดกเกิดก่อน เจ้ามรดกถึงแก่ความตายจะมีบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการเข้ารับมรดกแทนที่ โดยให้ผู้สืบสันดานโดยตรงของทายาทที่ถูกกําจัดเข้ารับมรดกแทนที่ได้ แต่เป็นการถูกกําจัดหลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกําจัดก็สามารถเข้ารับมรดกนั้นได้เช่นกัน โดยการสืบมรดกในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า อาจเกิดปัญหาการตีความถ้าปรับใช้กฎหมายให้ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกําจัด หลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเข้ารับมรดกได้โดยการสืบมรดก

คำสำคัญ: การรับมรดกแทนที่

Abstract

When a person dies, his estate devolves on the heirs by statutory rights, called “statutory heirs”, or on the heirs who are entitled by will, called “legatees”, as the case may be. But if such heirs behave in an unworthy way vis-à-vis the *de cuius*, and are still entitled to the succession, it would appear to be unjust. Hence, the stipulations of the law that such heirs shall be disinherited *ipso jure* on account of their unworthy behaviors vis-à-vis the *de cuius*, by being excluded from the succession under two circumstances, *i.e.* exclusion from the succession for having diverted or concealed the property or for unworthy behaviors vis-à-vis the *de cuius*. The exclusion from the succession could occur both before and after the death of the *de cuius*. If the exclusion from the succession occurs before the death of the *de cuius*, there are provisions of the law that entitle the succession in lieu of such heirs by the “descendent” of the excluded heirs. But if the exclusion from the succession occurs after the death of the *de cuius*, the “descendent” of the excluded heirs could also succeed by their right of succession in lieu of the excluded heirs. In the view of the author, there could be a problem of interpretation of the law if it is asserted that the “descendent” of the excluded heirs could succeed by their right of succession in lieu of the excluded heirs.

Keywords: Receiving Inheritance

บทนำ

สิทธิทั้งหลายเมื่อเกิดขึ้นได้ก็อาจมีเหตุให้ต้องสูญเสียไปได้ สิทธิในการรับมรดกก็เช่นเดียวกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 วรรคสอง บัญญัติว่า “ทายาทอาจเสียไป ซึ่งสิทธิในมรดกได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น”

บุคคลซึ่งตามปกติอยู่ในฐานะมีสิทธิรับมรดกในฐานะเป็นทายาทไม่ว่าจะเป็นทายาทโดยธรรมหรือเป็นผู้รับพินัยกรรมก็ตาม อาจเสียไป ซึ่งสิทธิในมรดกได้ 2 กรณี คือ

1. การเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกโดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะมรดกบรรพ 6 มีเหตุดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก
- (2) ทายาทถูกตัดมิให้รับมรดก
- (3) ทายาทสละมรดก
- (4) ทายาทไม่ได้ถือเอาทรัพย์มรดก หรือ

ฟ้องเรียกมรดกเสียภายในกำหนดอายุความ

2. การเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกโดยกฎหมายอื่น เช่น คำสั่งยึดทรัพย์บางส่วนของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยออกเป็นคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่อาศัย

อำนาจตามกฎหมายธรรมนูญ การปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2508 มาตรา 17 มีคำสั่งว่า “จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ใช้อำนาจหน้าที่ในราชการโดยมิชอบกระทำการเบียดบังและยกยอทรัพย์สินของรัฐไป ซึ่งมีคำสั่งให้ทรัพย์นั้นตกเป็นของรัฐเท่าที่รัฐต้องเสียหาย ถ้าทรัพย์สินเกินกว่าจำนวนที่รัฐต้องเสียหายให้ส่งจำนวนที่เกินแก่ผู้จัดการมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์”

เมื่อมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเกิดขึ้น ย่อมมีผลให้ทายาทที่เกี่ยวข้องสูญเสียสิทธิที่จะได้รับมรดกทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนแล้วมรดกในส่วนของทายาทที่สูญเสียสิทธิไปก็ย่อมตกได้แก่ทายาทอื่น แต่ในบางเหตุที่การสูญเสียสิทธินั้นเป็นการเฉพาะตัวของทายาท กฎหมายบัญญัติให้ผู้สืบสันดานของทายาทนั้นสืบมรดก หรือรับมรดกแทนที่ได้ต่อไป เช่น ในกรณีทายาทตายก่อนเจ้ามรดก ทายาทสละมรดก หรือทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ในกรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกเป็นผลจากบทบัญญัติของกฎหมายที่ทำให้ทายาทสูญเสียสิทธิในมรดก การถูกกำจัดมิให้รับมรดกมีอยู่ 2 กรณี คือ

1. การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามมาตรา 1605*

* มาตรา 1605 ทายาทคนใดยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้นโดยฉ้อฉลหรือรู้อยู่ว่า ตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทคนนั้นต้องถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกเลย แต่ถ้าได้ยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทคนนั้นต้องถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยกย้ายหรือปิดบังไว้
มาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรม ซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น

2. การถูกกําจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรา 1606*

การเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกในกรณีทายาทถูกกําจัดมิให้รับมรดก

2.1 การถูกกําจัดมิให้รับมรดกฐานยักยัดหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกตามมาตรา 1605

การถูกกําจัดมิให้รับมรดกฐานยักยัดหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกนั้น จะต้องมืองค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญ 2 ประการ ด้วยกัน คือ

- (1) จะต้องมีการยักยัดหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก และ
- (2) การยักยัดหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกในที่นี้ จะต้องเป็นไปโดยฉ้อฉลหรือโดยรู้ยู่ว่ ตนทำให้เสียประโยชน์ของทายาทคนอื่น จึงจะถูกกําจัดมิให้รับมรดก

การถูกกําจัดมิให้รับมรดกฐานยักยัดหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกนี้ **ย่อมจะเกิดขึ้นภายหลังเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย** แล้ว トラบใดที่เจ้ามรดกยังไม่ตาย ย่อมจะยังไม่มิตทรัพย์สินมรดกให้ทายาท

ยักยัดหรือปิดบัง เพราะเหตุว่่า ทรัพย์สินสิทธิหน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเป็นมรดกของบุคคลนั้นก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นถึงแก่ความตายแล้วเท่านั้น แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าทายาทคนที่ได้ยักยัดหรือปิดบังทรัพย์สินของผู้ตายไว้ก่อนที่ผู้ตายจะถึงแก่ความตายจะไม่มีทางถูกกําจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1605 ได้เลย ถ้าการยักยัดหรือปิดบังทรัพย์สินนั้นยังคงมียู่ตลอดมาจนถึงเวลาที่เจ้ามรดกตาย ทรัพย์สินที่ได้ทำการยักยัดหรือปิดบังไว้ก่อนเวลานั้นก็จะกลายมาเป็นทรัพย์สินมรดก และถ้าทายาทยังคงยักยัดหรือปิดบังต่อมาโดยฉ้อฉลหรือรู้ยู่ว่ว่ตนทำให้เสียประโยชน์ของทายาทอื่น การกระทำของทายาทนั้นก็เข้าเกณฑ์ที่ถูกกําจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1605 ครบถ้วน

อย่างไรก็ตาม แม้การยักยัดหรือปิดบังจะต้องกระทำต่อตัวทรัพย์สินอันเป็นมรดก ก็มิได้หมายความว่าทายาทจะถูกกําจัดมิให้รับมรดก เฉพาะในตัวทรัพย์สินที่ยักยัดหรือปิดบังเท่านั้น หากแต่จะต้องถูกกําจัดในส่วนแห่งทรัพย์สินมรดก การถูกกําจัดจะมีเพียงใดขึ้นอยู่กับส่วนแบ่งทรัพย์สินมรดกที่ทายาทยักยัดหรือปิดบังกับส่วนที่ตนมิตสิทธิจะได้รับ กล่าวคือ ทายาท

* มาตรา 1606 บุคคลดังต่อไปนี้ต้องถูกกําจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ

- (1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำหรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
- (2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ
- (3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ช่อนี้มิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือถ้าผู้ที่ฆ่านั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง
- (4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกหรือไม่ให้กระทำได้กล่าวนั้น
- (5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด เจ้ามรดกอาจถอนข้อกําจัดฐานเป็นผู้ที่ไม่สมควรเสียก็ได้ โดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

คนใดยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกมีมูลค่าหรือ
ราคาเท่าส่วนแบ่งมรดกที่ตนจะพึงได้รับหรือมาก
กว่านั้น ทายาทคนนั้นย่อมถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลย
หรือถือว่าเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกโดยสิ้นเชิง ไม่มี
ความเป็นทายาทเหลืออยู่เลย หรือเท่ากับว่ามิได้
เป็นทายาทของเจ้ามรดกเลย*

แต่ถ้าทายาทคนใดยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สิน
มรดกมีมูลค่าหรือราคาน้อยกว่าส่วนแบ่งมรดกที่ตน
จะพึงได้รับ ทายาทคนนั้นย่อมถูกกำจัดมิให้รับมรดก
เพียงบางส่วน กล่าวคือ ถูกกำจัดมิให้รับมรดก
เฉพาะแต่เพียงเท่ามูลค่าหรือราคาทรัพย์สินมรดกที่ตน
ได้ยกย้ายไปหรือปิดบัง กล่าวคือ ถูกกำจัดมิให้รับ
มรดกเฉพาะแต่เพียงเท่ามูลค่าหรือราคาทรัพย์สิน
มรดกที่ตนได้ยกย้ายไปหรือปิดบังเท่านั้น ดังนั้น
ทายาทคนนั้นยังคงเป็นทายาทของผู้ตายอยู่ เพียง
แต่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกน้อยลงกว่าที่ตนจะพึง
ได้รับ

ข้อยกเว้นสำหรับทายาทที่จะไม่ถูกกำจัดมิให้
รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกตาม
มาตรา 1605 วรรค 2 นั้น จะมีเฉพาะผู้รับพินัยกรรม
ซึ่งผู้ตายทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะ
อย่างให้ กล่าวคือ ถ้าผู้ตายทำพินัยกรรมยกทรัพย์สิน
สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ผู้รับพินัยกรรมนั้น ผู้ตายได้แสดง
เจตนาโดยเฉพาะเจาะจงที่จะยกทรัพย์สินเฉพาะ
อย่างนั้นให้ผู้รับพินัยกรรม โดยเฉพาะอยู่แล้ว ซึ่ง

ควรต้องเคารพเจตนาของผู้ตายเป็นใหญ่ ผู้รับ
พินัยกรรมในทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างจึงไม่ถูก
กำจัดมิให้รับมรดกในทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง
นั้นถึงแม้ตนจะปิดบังยกย้ายทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะ
อย่างนั้นก็ตาม

2.2 การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่
สมควรรับมรดกตามมาตรา 1606

ตามมาตรา 1606 เป็นบทบัญญัติให้ทายาทต้อง
ถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร โดยผล
ของกฎหมายเช่นเดียวกับมาตรา 1605 ซึ่งเหตุที่
ทำให้ถูกกำจัดอาจเกิดขึ้นก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความ
ตายก็ได้ (มาตรา 1606 (1), (2), (4), (5)) หรืออาจ
จะถูกกำจัดหลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตายไปแล้ว
ก็ได้ (มาตรา 1606 (1), (2), (3), (5)) เป็นการถูก
กำจัดมิให้รับมรดกเลยทั้งหมด ไม่ใช่กำจัดเพียงบาง
ส่วน และบุคคลที่ถูกกำจัดนี้หมายรวมทั้งทายาท
โดยธรรมและผู้รับพินัยกรรมทุกลักษณะโดยไม่มี
ข้อยกเว้นเหมือนเช่นมาตรา 1605 วรรค 2 ดังนั้น
ทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรนี้
จึงไม่มีความเป็นทายาทเหลืออยู่เลย

ผลเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่หรือสืบมรดก

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่
ความตายกฎหมายได้บัญญัติให้มีการรับมรดกแทนที่
กันได้ ตามมาตรา 1639**

* คำพิพากษาฎีกาที่ 2066/2492 เมื่อทายาทอื่นเขาฟ้องเรียกร้องทรัพย์สินมรดกที่ตนได้ยกย้ายไปหรือปิดบังไว้คืน ทายาทคนนั้น
(คนที่ปิดบังยกย้ายทรัพย์สินมรดก) ไม่อาจยกอายุความมรดกนั้นเป็นข้อต่อสู้ทายาทอื่นเพื่อให้ศาลยกฟ้องได้

** มาตรา 1639 ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับ
มรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ ถ้าผู้สืบสันดานคนใดของบุคคลนั้น
ถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกัน ก็ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่ และให้มีการ
รับมรดกแทนที่กันเฉพาะส่วนแบ่งของบุคคลเป็นรายๆ สืบต่อกันเช่นนี้ไปจนหมดสาย

สำหรับการถูกจำกัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้มีการรับแทนที่กันได้ เช่น กรณีการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกตามมาตรา 1605 หรือกรณีการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร บางกรณีตามมาตรา 1605 (1), (2), (3), (5) แต่จากบทบัญญัติของมาตรา 1607** ใช้คำว่า “ผู้สืบสันดานของทายาทผู้ถูกจำกัดสืบมรดกต่อไป...” จึงมีปัญหาว่า การที่ทายาทถูกจำกัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานของทายาทผู้นั้นจะสืบมรดก โดยวิธีรับมรดกแทนที่กันได้หรือไม่

ปัญหาดังกล่าวมีความเห็นแย้งออกเป็น 2 ฝ่าย

ความเห็นแรกเห็นว่า เนื่องจากการรับมรดกแทนที่ต้องเป็นกรณีเกิดก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าในเวลาเจ้ามรดกตายบุคคลไม่มีสิทธิรับมรดกแล้ว มรดกยอมตกแก่ผู้มีสิทธิรับมรดกคนอื่นหมด ฉะนั้นถ้าหากจะให้ผู้สืบสันดานของผู้ถูกจำกัดได้รับมรดก ในส่วนของทายาทผู้ถูกจำกัดในเวลาภายหลังที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย จึงจำเป็นต้องบัญญัติข้อความดังที่ระบุไว้ในมาตรา 1607 อีกทั้งการถูกจำกัดก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายยังให้มีการรับมรดกแทนที่กันได้ จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะไม่ควรให้ผู้สืบสันดานของผู้ที่ถูกจำกัดภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายได้สืบมรดกต่อไป โดยเฉพาะในกรณีที่ทายาทถูกจำกัดภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายนั้น ทรัพย์สินมรดกก็ตกทอดมายังทายาทนั้นแล้ว ยังมีเหตุผลที่จะให้ผู้สืบสันดานได้รับมรดกส่วนนั้นต่อไปยิ่งกว่ากรณีที่

ทายาทถูกจำกัดก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ซึ่งมรดกยังไม่เคยตกไปยังทายาทนั้นเสียอีก นอกจากนี้ในกรณีทายาทถูกจำกัดก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายบางกรณี เช่น การฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกตามมาตรา 1606 (1) นั้นรุนแรงยิ่งกว่าการกระทำที่เป็นเหตุให้ถูกจำกัดภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เช่น ยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกเสียอีก ยังสามารถรับมรดกแทนที่กันได้

อีกทั้งการกระทำอันเดียวกัน อาจทำให้เกิดผลในการถูกจำกัดก่อนหรือภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายก็ได้ เช่น กรณีทายาทพยายามฆ่าเจ้ามรดกในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษนั้น เจ้ามรดกอาจตายไปก่อนก็ได้ ซึ่งจะมีผลให้ทายาทนั้นถูกจำกัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย หากต่อมากำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ แต่คำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษก่อนเจ้ามรดกตาย ทายาทจึงต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ซึ่งอาจเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานของทายาทผู้ถูกจำกัดภายหลังเจ้ามรดกตาย

ดังนั้น จึงควรตีความโดยอาศัยมาตรา 1607 ให้ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกจำกัดภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายมีสิทธิสืบมรดกของทายาทผู้ถูกจำกัดได้เหมือนกับว่าทรัพย์สินมรดกตก ได้แก่ ทายาทคนที่ถูกจำกัด และทายาทนั้นตาย

และต่อมามีคำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 ตัดสิน เป็นไปในทางเดียวกันว่า “จำเลยได้ยกย้าย

** มาตรา 1607 การถูกจำกัดมิให้รับมรดกนั้นเป็นการเฉพาะตัวผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกจำกัดสืบมรดกต่อไปเหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายแล้ว แต่ในส่วนทรัพย์สินซึ่งผู้สืบสันดานได้รับมรดกมาเช่นนี้ ทายาทที่วานั้นไม่มีสิทธิที่จะจัดการและใช้ตั้งที่ระบุไว้ในบรรพ 5 ลักษณะ 2 หมวด 3 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ในกรณีเช่นนั้นให้ใช้มาตรา 1548 บังคับโดยอนุโลม

หรือปิดบังทรัพย์สินมรดกของนาย บ. เจ้ามรดกมากกว่าส่วนที่ตนจะได้ และต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกของนาย บ. เลย อันเป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายก็ตาม บุตรของจำเลย ซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของจำเลยทายาทผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของนาย บ. ย่อมสืบมรดกของนาย บ. ต่อไปได้เหมือนหนึ่งว่าจำเลยตายแล้ว ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 1607**

อีกความเห็นหนึ่งเห็นว่า การสืบต่อซึ่งทรัพย์สินมรดกจะสืบกันได้โดยวิธีใดต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ เช่น การสืบมรดกในกรณีทายาทสละมรดกตามมาตรา 1615 เป็นต้น สำหรับการถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้น กฎหมายได้บัญญัติวิธีการสืบมรดกไว้ในมาตรา 1639 แล้ว กล่าวคือ จะสืบมรดกกันได้ก็แต่โดยวิธีรับมรดกแทนที่ก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเท่านั้น ประกอบกับการถูกกำจัดทายาทหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายนอกจากกระทบกระเทือนต่อเจ้ามรดกและยังทำให้ทายาทอื่นเสียหายและเสื่อมเสียประโยชน์ด้วย การถูกกำจัดทายาทหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายจึงรับมรดกแทนที่กันไม่ได้ และจะสืบมรดกโดยวิธีอื่นก็ไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้

อย่างไรก็ตาม ท่านอาจารย์เพรียบ หุตางกูร มีความเห็นว่า การถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลยภายหลังเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายแล้ว ผู้สืบสันดานของบุคคลที่จะเป็นทายาทตามมาตรา 1629** (1), (3), (4) หรือ (6) ก็สามารถรับมรดกแทนที่ทายาทเหล่านี้ได้ โดยท่านให้เหตุผลว่า “มรดกจะตกได้แก่บุคคลใดหรือไม่จะต้องเกิดขึ้นในทันทีที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทายาทไม่อาจได้รับมรดกในภายหลังเมื่อเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายได้ล่วงพ้นไปแล้วระยะหนึ่ง (ยกเว้นสิทธิตามพินัยกรรมที่มีเงื่อนไขบังคับก่อนหรือมีเงื่อนไขเริ่มต้นกับสิทธิของมูลนิธิที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรม) ทำนองเดียวกันไม่อาจจะกล่าวได้ว่าทายาทมีสิทธิได้รับมรดกชั่วระยะเวลาหนึ่ง นับตั้งแต่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย แล้วเพิ่งมาเสียสิทธินั้นไปภายหลัง เพราะถูกกำจัดมิให้รับมรดก ดังนั้น ตามธรรมดาบุคคลจะได้รับมรดกหรือไม่เป็นส่วนเท่าใดจึงต้องพิจารณาตั้งแต่เวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทั้งนี้เป็นไปตามสภาพของสิทธิในการรับมรดกหาต้องมีมาตราใดบัญญัติไว้เป็นพิเศษไม่ โดยเฉพาะทายาทโดยธรรมที่อยู่ในบังคับของมาตรา 1639 หากต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลยภายหลังเจ้ามรดกตายผลของการถูกกำจัดดังกล่าว

* คำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 2539 (ฎส.29-39)

** มาตรา 1629 ทายาทโดยธรรมมีหลักลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรค 2 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ผู้สืบสันดาน
- (2) บิดามารดา
- (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- (5) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (6) ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635

ต้องย้อนหลังไปถึงเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เมื่อตามมาตรา 1607 การถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลยเปรียบได้เหมือนผู้ถูกกำจัดตาย ผลจึงเท่ากับทายาทผู้ที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกถึงแก่ความตายไปพร้อมกับเจ้ามรดกอยู่ในความประสงค์ของกฎหมายที่จะให้มีการรับมรดกแทนที่กันได้” (เพริช หุตางกูร, 2536: 40)

ผู้เขียนเห็นว่า ความเห็นทั้ง 2 ความเห็น ต่างก็มีเหตุในตัวเอง โดยเฉพาะความเห็นแรก และคำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 คงตีความไปในทำนองที่จะแก้ไขความยุติธรรมให้แก่ผู้สืบสันดานในการที่ทายาทถูกกำจัดภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ถึงให้ผู้สืบสันดานเข้าสืบมรดกได้ โดยบทบัญญัติมาตรา 1607 แต่ผู้เขียนเองโดยความเคารพในคำพิพากษาฎีกาและความเห็นแรก ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่สองมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับความเห็นของท่านอาจารย์เพริช หุตางกูร ที่ว่า มาตรา 1607 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดไว้เป็นหลักการทั่วไปว่าให้มรดกส่วนที่ทายาทที่ถูกกำจัดคนนั้นจะเข้าสืบมรดกได้หรือไม่เพียงใดนั้นต้องไปพิจารณาตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่บัญญัติไว้ลักษณะ 2 หมวด 4 เรื่องการรับมรดกแทนที่กันตั้งแต่มาตรา 1639 มาตรา 1645 อีกชั้นหนึ่ง นั้นหมายถึงว่า การที่ทายาทถูกกำจัดภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเปรียบได้กับทายาทคนนั้นตายพร้อมกับเจ้ามรดกนั่นเอง ซึ่งต้องนำหลักการรับมรดกแทนที่กันมาปรับใช้นั่นเอง

ประเด็นที่น่าพิจารณาในการใช้มาตรา 1607 มาปรับใช้กับการสืบมรดกของผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

ท่านรองศาสตราจารย์พรชัย สุนทรพันธุ์ ผู้สอนวิชา กฎหมายลักษณะมรดกให้แก่ผู้เขียนมีความเห็นที่มีประเด็นที่น่าพิจารณาถึงว่า ถ้าให้การสืบมรดกของผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายจะมีผลที่น่าพิจารณาดังต่อไปนี้ (พรชัย สุนทรพันธุ์, 2546: 246-249)

1. เกี่ยวกับตัวผู้สืบสันดาน

สิทธิการรับมรดกแทนที่กันนั้นตามมาตรา 1643 บัญญัติว่า “สิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันนั้นได้เฉพาะแก่ผู้สืบสันดานโดยตรง ผู้บุพการีหาไม่มีสิทธิดังนั้นไม่” และคำพิพากษาฎีกาที่ 433/2528 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานแล้วว่า “บุตรบุญธรรมมิใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรม จึงไม่มีสิทธิที่จะเข้ารับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้” แต่ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายตามมาตรา 1607 นั้น กฎหมายมิได้จำกัดเฉพาะ “ผู้สืบสันดานโดยตรง” เหมือนกรณีการรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1643 และตามมาตรา 1627 บัญญัติให้บุตรบุญธรรม ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นกรณีทายาทถูกกำจัดหลังจากเจ้ามรดกตายนั้น บุตรบุญธรรมของทายาทผู้ถูกกำจัดย่อมเป็นผู้สืบสันดาน และมีสิทธิเข้ารับมรดกได้ตามมาตรา 1607

2. เกี่ยวกับตัวทายาทที่ถูกกำจัด

ทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ต้องเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1), (3), (4) หรือ (6) ทั้งนี้ ผู้สืบสันดานโดยตรงของทายาทเหล่านั้นจึงจะรับมรดกแทนที่ได้ สำหรับทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือ (5) กฎหมายกำหนดห้ามมิให้มีการรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1641 และทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้มีการรับมรดกแทนที่กันได้

แต่ถ้าทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายไม่มีกฎหมายบัญญัติมิให้ทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือ (5) หรือทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรส สืบมรดกเหมือนกับกรณีทายาทถูกกำจัดก่อนเจ้ามรดกตายในการรับมรดกแทนที่ ดังนั้นผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวจึงเข้ารับมรดกได้ และถ้าถือคำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 โดยเคร่งครัด โดยยินยอมให้ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวสืบมรดกของเจ้ามรดก ย่อมมีผลเป็นการทำลายหลักการที่ว่า “ญาติสนิทตัดญาติห่าง”

ตัวอย่างเช่น นายแดงและนางเขียวเป็นสามีภรรยา โดยชอบด้วยกฎหมาย มีบุตรชาย 2 คน คือ นายหนึ่งและนายสอง หลังจากนายหนึ่งตาย นายแดงผู้เป็นบิดาได้ทำลายพินัยกรรมของนายหนึ่ง นายแดงถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลยในฐานะเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรา 1606 (5) นายสองผู้สืบสันดานของนายแดงรับมรดกแทนที่ไม่ได้เพราะเป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดก ภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย (นายแดงเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) ซึ่งตามมาตรา 1643 บัญญัติห้ามไว้) แต่ถ้าปรับคำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 เข้ากับตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ถึงนายสองผู้สืบ

สันดานของนายแดงรับมรดกแทนที่ไม่ได้ตามมาตรา 1639 ประกอบมาตรา 1643 ก็ตาม แต่สามารถเข้าสืบมรดกได้ตามมาตรา 1607 ทำให้มรดกของนายหนึ่งตกกับนางเขียว (มารดา) และตกกับนายสอง (พี่น้องร่วมบิดามารดา) ซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัด (นายแดง) หลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย โดยการเข้ารับมรดกแทนที่นายแดงโดยแบ่งกันคนละครึ่ง ผลก็คือ ทายาทตามมาตรา 1629 (3) ได้รับมรดกพร้อมกับทายาทตามมาตรา 1629 (2)

หรือ นายดำมีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายชื่อนางแดง ซึ่งนางแดงเป็นหญิงหม้ายสามิตายและนางแดงมีบุตรบุญธรรมติดมาชื่อ ด.ช.เอก นายดำมีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 2 คน คือ นายหนึ่ง และนายสอง นายดำถึงแก่ความตายมีมรดกเป็นเงินสด 200,000 บาท นางแดงปิดบังย้ายทรัพย์มรดกจำนวน 150,000 บาท หากพิจารณาตามคำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 แล้ว มรดกของนายดำก็ต้องตกแก่ ด.ช.เอก ซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของนางแดง 100,000 บาท นายหนึ่งและนายสองคนละ 50,000 บาท ซึ่งตามตัวอย่างข้างต้น ถ้านางแดงถูกกำจัดก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ผู้สืบสันดานของนางแดงคือ ด.ช.เอกก็เข้ารับมรดกแทนที่ไม่ได้ เพราะนางแดงไม่ได้เป็นทายาทที่ระบุไว้ตามมาตรา 1639 ผู้เขียนเห็นว่า กรณีที่นางแดงถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลย ตามมาตรา 1605 มรดก 200,000 บาท ควรตกแก่นายหนึ่งและนายสองคนละ 100,000 บาท แต่เมื่อพิจารณาตามคำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 นางแดงถูกกำจัดหลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ด.ช.เอกผู้สืบสันดาน (บุตรบุญธรรม) ก็สามารถเข้าสืบมรดกได้ โดยตีความตามมาตรา 1607 ซึ่งในทางปฏิบัติ

อาจจะมีการใช้การตีความตามมาตราดังกล่าว ไปในทางที่ไม่สุจริตได้ กล่าวคือ ในกรณีการปิดบังยกย่ายุทธรณ์มรดก ถ้าไม่มีทายาทคนอื่น ๆ ทราบ ทายาทผู้ปิดบังยกย่ายุทธรณ์ก็ได้ทรัพย์มรดกมากกว่าส่วนที่ตนควรจะได้รับ ถ้าทายาทคนอื่น ๆ ของเจ้ามรดกทราบภายหลัง ทายาทที่ปิดบังยกย่ายุทธรณ์มรดกมากกว่าส่วนที่ตนควรจะได้รับควรจะได้รับถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลย แต่ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสามารถได้รับทรัพย์มรดกของทายาทที่ถูกกำจัดนั้น พึงจะได้รับ ซึ่งไม่น่าจะยุติธรรมกับทายาทคนอื่น ๆ นอกจากนี้ ตามมาตรา 1607 ทายาทซึ่งถูกกำจัดก็ไม่ได้ระบุว่า เป็นทายาทโดยธรรม ประเภทใด ดังนั้น ถ้าตีความอย่างกว้าง ทายาทผู้รับพินัยกรรมที่ถูกกำจัดหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ผู้สืบสันดานทายาทดังกล่าวก็น่าจะสืบมรดกได้

บทส่งท้าย

กฎหมายลักษณะมรดกบัญญัติใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 ซึ่งปัจจุบันก็เป็นเวลาเกินกว่า 70 ปีมาแล้ว เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปควรมีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวให้ประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนไปและประกอบกับการตีความกฎหมายในปัจจุบัน อาจจะไม่ตรงกับเจตนารมณ์ในการบัญญัติกฎหมายทำให้เกิดมีแนวคิดที่หลากหลายกันไป

ผู้เขียนเห็นว่า น่าจะมีการแก้ไขจุดบกพร่องของกฎหมายเพื่อความยุติธรรม ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้หากมีการแก้ไขมาตรา 1639 จากเดิม บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1), (3), (4) หรือ (6) ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย...” เป็น “ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1), (3), (4) หรือ (6)

ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดก...” ก็จะเป็นการแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นการถูกกำจัดก่อนหรือถูกกำจัดหลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย หรือมีการแก้ไขมาตรา 1607 จากเดิม บัญญัติว่า “การถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้น เป็นการเฉพาะตัวผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสืบมรดกต่อไปเหมือนหนึ่งว่า ทายาทนั้นตายแล้ว” เป็น “การถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นเป็นการเฉพาะตัวผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสืบมรดกต่อไปเหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายก่อนเจ้ามรดกตาย โดยให้ผู้สืบสันดานสืบมรดกได้ตามบทบัญญัติแห่งลักษณะ 2 หมวด 4 นี้”

บรรณานุกรม

- โชค จารุจินดา. 2526. **คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์.
- เฉลิมชัย เกษมสันต์, ม.ล. 2548. **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. 2537. **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นิติธรรม.
- ปรีชา วิศาลเวทย์. 2548. “การเสียสิทธิในมรดก” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง 3**, หน้า 223. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พรชัย สุนทรพันธุ์. 2548. **คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ประเด็นที่น่าพิจารณาเกี่ยวกับการเข้ารับมรดกแทนที่ทายาท ที่ถูกกำจัดก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายกับการสืบมรดกแทนที่ทายาทที่ถูกกำจัด
หลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

เพรีียบ หุตางกูร. 2541. คำอธิบายประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก: โครงการตำรา
และเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์เดือนตุลา.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. 2544. คำอธิบายประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก:
โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

สะอาด นาวิเจริญ. 2517. คำอธิบายประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วย
มรดก. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ.

เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. 2508. กฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมรดก. กรุงเทพ-
มหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. 2543. คำอธิบายประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก.
กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ.

Mr. Pongthon Somran received his Master of Law from Ramkhamhaeng University. He is currently Associate Dean for Academic Affairs of the School of Law, The University of the Thai Chamber of Commerce.